

Vesa Kautto

Tutkielmaoppaiden neuvot tieteellisen kirjallisuuden valinnasta ja käytöstä

Tutkielmaoppaat ovat varsin suuria vaikuttajia yliopisto-opiskelussa. Ne ovat kirjoja, joita monet lukevat intensiivisesti gradua tehdessään. Käytön laajuutta osoittaa, että esimerkiksi Tampereen kaupunginkirjastossa ja Tampereen yliopiston kirjastossa oli toukokuun 2003 lopussa Hakalan *Graduopasta* ja Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran teosta *Tutki ja kirjoita* yhteensä 86 kappaletta. Niistä 82 oli lainassa. Lisäksi teoksista oli 24 käsikirjastokappaletta, ja Hakalan kirjaa oli tilattu yliopiston kirjastoon 40 lainattavaa nidettä lisää. Tutkielmaoppaiden antamat neuvot kirjallisuuden käyttämisestä kuvastavat yliopisto-opettajien ajattelua ja ovat täten erittelyn arvoisia.

Suomessa on julkaistu monia tutkielman tekoa tukevia oppaita sen jälkeen, kun Esko Häklin toimittama *Opiskelutekniikan opas* ilmestyi vuonna 1963. Hakala (1999, 245–248) luettelee 35 tällaista teosta. Osa oppaista on kirjoitettu jonkin oppialan opiskelijoille, tällöin julkaisijana on yleensä asianomainen laitos. Toiset määrittelevät kohdeyhmäkseen kokonaisen tieteenalan kuten kasvatustieteet tai useita tieteenaloja. Tällöin julkaisija on usein kaupallinen kustantaja. Kaupalliseksi kustantajaksi katsottava oli julkaissut Hakalan luettelemista oppaista neljätöistä. Laaja-alaisten oppaiden kirjoittajat ovat useimmiten yhteiskuntatieteilijöitä tai kasvatustieteilijöitä, mikä tietenkin näkyy teosten sisällössä.

Vaikka Hakalan lista ei yritä olla kattava, kannattaa katsoa, miten sen mainitsemat teokset jakautuvat ajallisesti ja alallisesti (taulukko 1).

Merkille pantavaa on, että luonnontieteiden ja soveltavien luonnontieteiden opiskelijoille on kirjoitettu vähän oppaita. Tämä pätee nähdäkseni myös Hakalan valikoiman ulkopuolella. Se voitaneen tulkita osoitukseksi siitä, että luonnontieteiden tutkimus on menettelyiltään kiteytyneempää kuin humanististen ja yhteiskuntatieteiden.

Jotkin oppaat tarkastelevat monipuolisesti tutkimustoimintaa. Niissä selostetaan esimerkiksi tieteellisen tutkimuksen yleisiä piirteitä, tutkimusprosessin vaiheita, tutkimusongelmien muotoilua, muuttujien määrittelyä ja operaationaalistamista, tutkimusasetelmia, otantaan liittyviä kysymyksiä, tutkimusmenetelmiä, tutkimuksen luotettavuutta, eettisiä näkökantoja, raportin laatimista ja kirjallisen työn arviointiin liittyviä kriteerejä jne. Toiset keskittyvät antamaan lähinnä kielellisiä tai lähteiden käyttöön ja viittaamiseen liittyviä neuvoja. Jotkin oppaat on kirjoitettu vain pro gradu -töiden ja seminaariesitelmien tekijöille, toiset kelvannevat myös ylempiä opinnäytteitä laativille.

Tarkastelen seuraavassa viittä monialaista opasta vuosilta 1990–2002 ja viittä oppiainekohtaista opasta vuosilta 1993–2003. Oppiaineet ovat fysiikka, sosiaalipolitiikka ja kirjalli-

TAULUKKO 1. Tutkielmaoppaiden 1986–1999 jakaumat (Hakalan 1999 lista)

Ilmestymisaika	Monialaiset	Alakohtaiset				Yht.
		Humaniora, kasvatustiede, teologia	Yhteiskunta-, hallinto-, talous- ja kauppatieteet	Luonnontieteet ja tietojenkäsittely	Hoitotiede, tekniikka	
1986 – 1989	3	1	0	0	1	5
1990 – 1994	5	4	6	0	1	16
1995 – 1999	3	4	3	3	1	14
Yhteensä	11	9	9	3	3	35

suudentutkimus, jotka edustavat Biglanin (1973) ja Kolbin (1990) jaottelussa kovaa puhdasta, pehmeää soveltavaa ja pehmeää puhdasta tiedettä. Lääketieteen (kova soveltava tieteenala) alalta ei vastaavaa opasta ole löytynyt. Tämä johtunee siitä, että lääketieteen lisensiaatin tutkinnon syventävien opintojen kirjalliset työt ovat luonteeltaan hyvin vaihtelevia.

Tarkastellut oppaat ovat ryhmittäin ja ryhmän sisällä aikajärjestyksessä. Suluissa oleva kirjain on teoksen tunnus taulukoissa.

1. Monialaiset

Uusitalo, Hannu (1995, 1. p. 1991). Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. 2. p. [Porvoo]: WSOY. 121 s. (U)

Hakala, Juha T. (1999). Graduopas. Melkein maisterin niksikirja. Helsinki: Gaudeamus. 252 s. (H)

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2000, 1-2 p. 1997). Tutki ja kirjoita. 6. uudistettu painos. Helsinki: Tammi. 430 s. (HR)

Pihlaja, Juhani (2001). Tutkielmaa tekemään. Lahti: Soceda. 215 s. (P)

Ekholm, Kai & Heinisuo, Rami (2002). Tee gradu! Verkkooajan tutkielmantekijän opas. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu. 130 s. (E)

2. Oppialakohtaiset

Fysiikka

Helsingin yliopisto. Fysikaalisten tieteiden laitos. Ohjeita harjoitusaineiden ja tutkielmien laitoille. 6 s. [verkkodokumentti, viitattu 11.9.2003]. Saatavissa: http://www.kumpula.helsinki.fi/~fyl_www/suomi/opiskelijoille/opiskelijainfo/tutkohje.html (F)

Sosiaalipolitiikka

Ritakallio, Veli-Matti (1993, 1. p. 1992). Johdatus sosiaalipoliittiseen tutkimukseen. Opas sosiaalipoliittisen tutkimuksen perusteisiin, menetelmiin ja käytäntöihin. 3. painos. Turku: Turun yliopisto. (Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan julkaisuja C:7). 121 s. (R)

Karisto, Antti & Seppälä, Ullamaija (2000). Tee se! Sosiaalipolitiikan graduopas. Helsinki: Helsingin yliopisto. 93 s. (Helsingin yliopisto. So-

siaalipolitiikan laitos. Työraportteja – Working Papers 2/2000.) (K)

Kirjallisuudentutkimus

Tutkielman tekoon (1993). Kotimainen kirjallisuus 1993. Toim. Tuija Takala. Turku: Turun yliopisto. 20 + 8 s. (Turun yliopisto. Taiteiden tutkimuksen laitos. Sarja B:7) (T)

Ihonen, Markku (2000). Kirjallisuuden opinnäyteopas. Tampereen yliopiston Suomen kirjallisuuden opiskelijoille. Tampere: Brestin jyräys + Taideaineiden laitos. 122 s. (I)

Osa oppialakohtaisista oppaista on hyvin suppeita, mikä pudottaa sivumääräisen keskiarvon 74 sivuun. Monialaiset ovat vähintään sata-sivuisia, ja sivumäärien keskiarvo nousee 229 sivuun.

Osa yleisen ryhmän kirjoittajista on ahertanut muutenkin aihepiirin parissa. Kai Ekholm, kansalliskirjaston nykyinen johtaja, ja Rami Heinisuo julkaisivat kirjansa Tee gradu suppeampana ensi kerran 1997 ja ovat tehneet oppaan myös elektronisesta kirjoittamisesta (*Kirjoita!* 1997) ja elektronisesta viittaamisesta samana vuonna. Juha Hakalalla on kuusi opinnäytetyöskentelyä sivuavaa teosta vuodesta 1996, jos käännökset laskeetaan mukaan. Sirkka Hirsjärvi kumppaneineen on ollut liikkeellä vuodesta 1986, jolloin ilmestyi tutkielmaopas *Tutkimus ja sen raportointi*.

Voidaan sanoa, että joitakin muitakin opaskirjoja olisi voitu ottaa mukaan. Umberto Econ suomennettu *Oppineisuuden osoittaminen* (1989, 1990 2. p.) on ollut laajasti käytetty. Siinä mainitaan, että neuvojen pyytäminen tekee kirjastonhoitajan onnelliseksi, kirjastonhoitajaan ei pidä kuitenkaan luottaa sokeasti. Marjaana Soinin *Tieteellisen tutkimuksen perusteet* (1995) on ansiokas kasvatustieteilijöille tarkoitettu ohjeisto. Merja Kinnusen ja Olli Löytyn toimittama *Iso Gee* (1999) kertoo tutkielmantekijöiden kokemuksista, mutta ei ole varsinainen opas. Juha Hakalan *Opinnäyte ja sen ohjaaminen* (1996) sisältää hyviä neuvoja tutkielmantekijälle, mutta tarkastelee varsinaisesti tutkielmantekoa ohjaajan näkökulmasta.

René Gothónin *Oletko neuvoton?* (1991) esittää persoonallisia näkemyksiä tutkimusartikkelityypeistä. Gothónin jaottelu on: pikkututkimukset (täysin merkityksettömiä), arvostelututkimukset (ammattimaisten loisten toisten tutkijoiden ajatuksista kokoamia), omituiset tutkimukset ja muoti-

suuntaustutkimukset sekä viiden tähden artikkelit (ainoat lukemisen arvoiset). Gothóni on tarkoittanut oppaansa väitöskirjan tekijöille.

Seuraavassa tutkielmaoppaiden analyysissä katson, mitä ohjeita oppaissa annetaan kirjallisuuden hakuvälineiden käytöstä (taulukko 2), ohjaajilta saatavasta avusta (taulukko 3), kirjallisuuden merkityksestä tutkielman tekoa aloitettaessa (taulukko 4), kirjallisuuden valinnasta (taulukko 5) ja arvioinnista (taulukko 6) sekä verkkoaineiston käytöstä (taulukko 7). Taulukoiden luokitus on aineistolähtöinen. Tämän takia mukana on tärkeitä ja vähemmän tärkeitä ohjeita. Ohjeen esiintymistä osoittavan rastin puuttuminen taulukossa jonkin oppaan kohdalla voi johtua siitä, että jokin yllättävässä yhteydessä oleva ohje on jäänyt huomaamatta. Toisinaan jokin opas on käsitellyt tiettyä ohjetta laajasti, toinen opas vain maininnut sen, mutta kumpikin on saanut rastin.

Kirjallisuuden hakuvälineet (taulukko 2)

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara kehottavat katsomaan tarkempia ohjeita kirjallisuuden hausta teoksesta *Tiedonhakijan pikaopas* (1999), mutta selostavat itse verkkojulkaisujen hakua ja suosittelevat mm. virtuaalikirjaston käyttöä. Ritakalliolla on seikkaperäisin katsaus kirjallisuuden löytämisen apuneuvoihin.

Kahdessa oppaassa ei puhuta mitään kirjallisuuden hakuvälineistä. Oppaan kirjoittaja saattaa olettaa, että kirjallisuuden hakuvälineisiin perehdyttäminen hoidetaan kirjaston toimesta, eikä katso aiheelliseksi sitä käsitellä. Tässä hän mielestäni tekee virheen. Jos laitokset joutuvat maksa-

maan kirjaston ja hakuvälineiden opetuksesta, opetus jätetään helposti tilaamatta.

Tutkielmien ohjaus (taulukko 3)

Tutkielmien ohjaus on viime vuosikymmeninä yliopistoissa huomattavasti tehostunut. Menneisyyteen lienee jäänyt sellainen tutkielman tekeminen, että menttiin professorin luo sopimaan aihe ja sitten tultiin hänen puheilleen seuraavan kerran valmiin työn kanssa. Monilla luonnontieteellisillä aloilla tutkielma tehdään tutkimusryhmän jäsenenä, jolloin ohjaus saattaa olla viikoittaista. Humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla opiskelijoilta vaaditaan enemmän omaa aktiivisuutta.

Mielenkiintoinen ja varmaan tyypillinen on kirjallisuuden tutkija Ihosen huomautus. Hän toteaa, että yksi ohjauksen perustilanteita on tiedonjanoon uupuvan lähteille ohjaaminen, ja jatkaa: "Humanistiselle tutkimukselle on ylipäättään luonteenomaista se, että vaikka ajantasaistakin tutkimuskirjallisuutta esiteltäisiin luettelokaupalla, parhaat so. kiinnostavimmat ja eniten uutta luovat lähteet voivat löytyä vallan muuta kautta." (Ihonen 2000, 12.)

Kirjallisuuden merkitys tutkielman tekoa aloitettaessa (taulukko 4)

Eräissä oppaissa jaetaan kirjallisuuden osuus tutkielman teossa selvästi kahteen osaan. Ensimmäinen jakso on se, jolloin tutkimusta suunnitellaan. Toinen on se, jolloin siirrytään taustakirjallisuuden lueskelusta varsinaisen tutkimus-

TAULUKKO 2. Kirjallisuuden hakuvälineitä koskevat ohjeet

Ohje	Monialaiset oppaat					Alakohtaiset oppaat					Yht.
	U	H	HR	P	E	F	R	K	T	I	
Ei hakuvälineistä	x			x							2
Suositus käyttää hakuvälin.								x			1
Katsaus hakuvälineisiin			x		x	x				x	4
Laaja katsaus hakuvälin.		x					x		x		3
<u>Mainittu:</u>											
Kirjastojen luettelot		x	x		x		x		x		5
Painetut bibliografiat							x		x	x	3
Käsikirjat, hakuteokset			x							x	2
Tietokannat		x	x		x	x	x		x	x	7
Julkaisujen lähdeluettelot		x	x			x	x			x	5
Keskeiset sarjat ja lehdet						x	x		x		3
Hakutekniikkaa selostettu		x	x		x						3
Kirjastonhoitajan apu		x				x					2

kirjallisuuden tarkasteluun. Erityisesti tätä kah-tiajakoa korostaa Hakala.

Seuraavia näkökohtia esitetään kirjallisuuden merkityksestä ja käytöstä tutkimusta aloitettaessa ja suunniteltaessa.

On selvää, että jotkin taulukon 4 luokista ovat osittain päällekkäisiä. Esimerkiksi aiemmat tutkimukset ovat enimmäkseen empiiristä kirjallisuutta.

Oppaiden enemmistö korostaa kirjallisuuden lukemista yleiskuvan saamiseksi ja rajauksen pohjana. Muuten samat perustelut ja neuvot eivät tässäkään kohtaa juuri toistu oppaasta toiseen.

Suomalaiset kirjoittajat esittävät samoja näkökohtia kuin Locke, Silverman ja Spirduso tieteen lukemista ja ymmärtämistä käsittelevässä teoksessaan. He toteavat (1998, 16–21), että opiskelijalle on tutkimusraporteissa tulosten lisäksi muun muassa seuraavia hyödyllisiä aineksia:

1. Muita samaan aiheeseen liittyviä raportteja.
2. Uusia termejä ja hakusanoja.
3. Selvityksiä tutkimusongelmasta ja sen alkupe-rästä: miksi ongelma on tärkeä, mitä jo tiedetään, miten ongelma on rajattu ja määritelty ja miten ongelman asetteleminen on muuttunut, kuka otti sen ensinnä esille, mitä on jo havaittu, mitä menetelmiä tutkimuksessa on käytetty jne.
4. Tutkimusaiheen kontekstin kuvauksia.
5. Havainnoinnin ja tietojen tallennuksen menetelmiä.
6. Löytöjä koskeva keskustelua ja johtopäätösten kehittelyä. Tällaisen lukeminen voi olla erittäin hyödyllistä.
7. Toimenpide-ehtotuksia ja suosituksia.

Kirjallisuuden valinta ja arviointi

Taulukoissa 5 ja 6 kerrotaan, millaista kirjalli-suutta kehoitetaan käyttämään ja millaista varo-maan ja miten tarkasteltavaan kirjallisuuteen on syytä suhtautua.

Kolme opasta ei anna mitään ohjeita siitä, mil-laista kirjallisuutta olisi syytä suosia. Tietenkin voidaan sanoa, että esimerkiksi fysiikan oppaan referaattijulkaisujen luettelo tavallaan määrittelee käytettävän kirjallisuuden. Eniten ohjeita antavat Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara. He mainitsevat julkaisun iän käyttöä mahdollisesti rajoittavana tekijänä. He uskovat, että arvovaltainen kustantaja ei painata tekstiä, joka ei ole käynyt läpi asiantuntija-tarkastusta. Hakala toteaa kurssikirjoista, että niil-lä on erilainen status kuin tutkimuskirjallisuudella. Pihlaja katsoo, että mikä tahansa lähde voi olla arvokas, mikäli siitä saa perustellun idean, jäsen-nyksen tai kysymyksenasettelun (Umberto Eco on samaa mieltä).

Kirjallisuuden valinta ja löydetyn kirjallisuuden arviointi ovat läheisesti toisiinsa liittyviä toimintoja. Nimenomaan kirjallisuuden arvioinnista sen käytön yhteydessä puhuvat runsaimmin Hakala ja Pihlaja (taulukko 6). Hakala huomauttaa osuvasti, että luettava kirja on ystävää, mutta myös vastus-taja, kirjallisuus toimii persoonattomana vasta-väittäjänä. Pihlaja sanoo, että koko ajan joutuu harrastamaan lähdekritiikkiä, jolloin arvioidaan kunkin lähteen merkitystä tutkielman kannalta. Pelkän kirjoittajan perusteella ei lähde tule ottaa mukaan. Karisto ja Seppälä varoittavat teoreettisen kirjallisuuden “namedroppingista”. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara muistuttavat, että kriittisyy-teen on pyrittävä sekä kirjallisuutta valittaessa että tulkittaessa. Ihonen sanoo suurimman osan arvi-oinnista jäävän piiloon, koska epäluotettavilta tun-tuvat tutkimukset hylätään jälkiä jättämättä. Jos-kus on kuitenkin välttämätöntä ottaa kielteistäkin

TAULUKKO 3. *Ohjaajilta saatava apu*

Ohje	Monialaiset oppaat					Alakohtaiset oppaat					Yht.
	U	H	HR	P	E	F	R	K	T	I	
Ei käsitellä ohjaajan roolia	x			x							2
Keskustele ohjaajan kanssa		x	x		x	x	x	x	x	x	8
Ohjaajan merkitys:											
Ehdottaa aiheita			x								1
Neuvoo kirjallisuutta						x			x	x	3
Auttaa aiheen rajauksessa		x				x					2
Varmistaa menetelmät		x				x					2
Kommentoi tuloksia						x		x			2

kantaa lähteisiin, joihin viitataan. Kielteiset asenteet on perusteltava.

Analyyssissa ei ole mukana Luostarisen ja Väliverronen opas *Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta* (1991). Se painottuu tieteellisen tekstin lukemiseen, tulkintaan ja kritiikkiin. Vain viimeinen luku käsittelee seminaarityöskentelyä ja tutkielman kirjoittamista. Teoksen ohjeita kirjallisuuden arvioinnista ja käytöstä kannattaa selostaa.

Luostarinen ja Väliverronen toteavat, että onnistunutta hyödyntävää lukemista voi kutsua monomaanisuuden ja pluralismin liitoksi. Monomaanisuutta on se, että keskittyy ainoastaan omaan aiheeseensa. Pluralismia se, että aiheen ja idean kehittelyyn ei mikään materiaali ole liian vähäpätöistä ja kelpaamatonta. (Mt. 207.)

Hyödyntävää lukemista voi kutsua lukemiseksi käyttöä varten. Siinä etsitään tietoa, ajatuksia, lähteitä, käsitteitä ja menetelmiä. Jokaisella osalla on paikkansa ja jokainen osa myös muuttaa kokonaisuutta tavalla, joka määrää uuden etsimistä. (Mt. 208.)

Aineisto on kyettävä paitsi löytämään myös arvioimaan ja käyttämään. Kirjallisuuden käytössä on tavallinen virhe ensikäden (primaaristen) ja toisen tai kolmannen käden (sekundaaristen ja tertiaaristen) lähteiden sekoittaminen. Kaikki, myös neutraaleilta näyttävät toisten ajattelusta kertovat teokset ovat tulkintaa. Usein esiintyy tarpeetonta auktoriteettiuskkoa: jos lähde on “virallista tiedettä”, esimerkiksi väitöskirja, sen tietoja ja tulkintoja käytetään vailla pohdintaa ja kritiikkiä. (Mt. 209–210.)

Tiedekritiikin lähestymistapoina Luostarinen ja Väliverronen esittävät: 1) Tutkimuskeskeinen lähestyminen, jossa tarkastellaan erityisesti tutki-

muksen sisäistä rakennetta, operaatioiden perusteluja; avainsanoja loogisuus, seurattavuus, dokumentointi, perusteltavuus ja reflektiivisyys. 2) Tuloskeskeinen tarkastelu. Sen keskiössä on esitettyjen väitteiden vastaavuus tutkittavan todellisuuden kanssa. Tärkeää on tutkimusongelman muotoilu, tutkimusasetelma, operaationaalistaaminen sekä tulosten validiteetti ja reliabiliteetti. 3) Vaikutuskeskeinen arviointi, joka pyrkii paljastamaan tutkimuksessa olevia sitoumuksia. Kysytään, onko tuotettu tieto tärkeää ja tarpeellista ja palveleeko se hyväksytyjä moraalisia päämääriä. (Mt. 126–153.)

Verkkoaineistojen käyttö (taulukko 7)

Lopuksi katsoin, mitä verkkoaineistojen käytöstä on sanottu teoksissa.

Ekholm ja Heinisuo antavat yksityiskohtaisia ohjeita verkkolähteisiin viittaamisesta. Hakala viittaa Ekholmin ja Heinisuo 1997 antamiin ohjeisiin. Hämmästyttävää on, että Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, jotka kiinnittävät paljon huomiota verkkoaineistoihin, eivät puhu niiden kriittisestä tarkastelusta. Kummallista on sekin, että Pihlajan vuonna 2001 ilmestynyt opas ohittaa verkkoaineiston kokonaan.

Yhteenveto

Tässä katsauksessa on tarkasteltu kymmentä Suomessa ilmestynyttä tutkielmaopasta. Oppaat eivät vaikuta mitenkään toistensa kopioilta, siinä määrin vaihtelevia kirjallisuutta koskevat ohjeet ovat. Osassa vanhempi oppaita luetellaan painetuja bibliografioita, uusissa mainitaan tietokannat

TAULUKKO 6. Kirjallisuuden arviointiohjeet

Ohje	Monialaiset oppaat					Oppialakoht. oppaat					Yht.
	U	H	HR	P	E	F	R	K	T	I	
Ei ohjeita	x					x	x				3
Lueftava kriittisesti		x	x	x	x			x	x	x	7
<u>Etsittävä:</u>											
Aukkoja		x									1
Pinta- ja yksipuolisuuksia		x									1
Virhetulkintoja		x									1
Kestämätöntä argumentoint.		x									1
<u>Katsottava:</u>											
Sisällysluettelo		x	x	x							2
Alkusanoja			x	x							2
Yhteenvetoa, tiivistelmää		x	x	x							2

ja verkkodokumentit. Oppaat näkevät usein kirjallisuuden roolin erilaisena tutkimusta suunniteltaessa ja aloitettaessa kuin sitä varsinaisesti tehtäessä. Tämä kuvastanee oppaiden tekijöiden humanistista ja yhteiskuntatieteellistä koulutusta. Luonnontieteilijöille ei samanlainen laaja taustoittava lukeminen liene tyypillistä. Kirjallisuuden valinnasta annetaan ohjeita, ei kuitenkaan läheskään kaikissa oppaissa. Kirjallisuuden arvioinnista kolme opasta ei sano mitään, seitsemän korostaa kriittisyyttä, mutta vain kolme antaa osviittoja arvioinnin tekemiseen.

Taulukoissa 2–7 on kuvattu, miten monipuolisesti oppaat käsittelevät kirjallisuuden hakuvälineitä, ohjaajan merkitystä sekä kirjallisuuden käyttöä ja arviointia. Oppaiden mainitsemien asioiden lukumäärä ei tietenkään todista suoraan oppaan ansiokkuutta kirjallisuuden käyttämisen ohjaajana. Suuntaa antava merkitys yhteenveto-
taulukon 8 luvuilla kuitenkin on.

Pari monialaista oppasta käsittelee kirjallisuuden merkitystä tutkielmia tehtäessä laajasti. Muuten ei monialaisten ja alakohtaisten oppaiden välillä ole suurta eroa. Osa oppaista jättää gradun tekijän kannalta varsin olennaisia seikkoja kertomatta.

Hyväksytty julkaistavaksi 15.9.2003

Kirjallisuus

Biglan, Anthony (1973). The characteristics of subject matter in different academic areas. *Journal of Applied Psychology* 57(3): 195–203.

Hakala, Juha T. (1999). *Graduopas*. Helsinki: Gaudeamus.

Kolb, David A. (1990): *Learning styles and disciplinary differences. – The modern American college* (toim. Arthur W. Chickering), s. 232–255. San Francisco, CA: Jossey Bass.

Locke, Lawrence F. & Silverman, Stephen J. & Spirduso, Waneen Wyrick (1998). *Reading and understanding research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

TAULUKKO 7. Verkkoaineistoa koskevat ohjeet

Ohje	Monialaiset oppaat					Alakohtaiset oppaat					Yht.
	U	H	HR	P	E	F	R	K	T	I	
Ei ohjeita	x		x	x		x	x	x	x	x	8
Käytettävä varoen		x			x						2
<u>Arvioinnin kriteerejä:</u>											
Kirjoittajan tunnettuus		x			x						2
Taustaorganisaatio		x			x						2
Asiantuntija-arviointi tehty		x			x						2
Onko hyviä lähteitä		x			x						2
Päivityksen tuoreus		x			x						2

TAULUKKO 8. Oppaiden maininnat eri asiakokonaisuuksista

Taulukko	Mainintoja oppaassa									
	Monialaiset					Alakohtaiset				
	U	H	HR	P	E	F	R	K	T	I
2. Hakuvälineet	0	6	6	0	4	5	6	1	5	5
3. Ohjaajilta saatava apu	0	3	2	0	1	5	1	2	2	2
4. Kirjall. käyttö tutkimusta aloitettaessa	7	4	15	5	1	2	3	2	2	6
5. Kirjallisuuden valinnan ohjeet	1	6	8	3	3	0	3	1	0	0
6. Kirjallisuuden arviointiohjeet	0	7	4	4	1	0	0	1	1	1
7. Verkkoaineiston arviointiohjeet	0	6	0	0	6	0	0	0	0	0
Yhteensä	8	33	35	12	16	12	13	7	10	13